

Nagy Vilmos, az egykori Bernát testvér vallomása a medgyesi ferencesek meghurcoltatásáról¹

A Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány életében eseménydús volt az 1948-as esztendő. Ez év nyarán választotta a Szászmedgyesen tartott káptalan tartományfőnöknek dr. P. Benedek Fidélt, mivel dr. P. Boros Fortunát mandátuma lejárt. Akkor még senki sem gondolta, hogy a leköszönő provinciális a kommunista börtönben vértanúhalált fog halni, az újonnan megválasztott pedig szintén át fogja élni a börtönének minden megpróbáltatását, és élő hitéből fakadó bölcsességgel fogja kormányozni – évtizedeken át – Szent Ferenc sokat sanyargatott kis nyáját.

Térjünk vissza 1948-ra. Ez a káptalan nagy reformhatározatokat hozott, melyekkel a rendtartomány életében új fejezetek nyíltak. Nem vagyok illetékes mindezt értékelni, csupán a medgyesi rendház életében történeteket szándékozom leírni, amit az istentelen rendszer rámért erre a kis közösségre, melynek jelenleg egyedüli élő tagja vagyok.

Újítás volt a rend életében, hogy a szerzetesi életre készülő fiatalok, jelöltek, össze legyenek gyűjtve egy kollégiumba és ott rendszeres képzésben legyen részük.

Ez időben a házfőnök P. Szilágyi Antonin volt. A rendház többi lakói: P. Seress Szolán, P. Kovács Kandid, P. Stökl Hermenegild, P. Angi Csaba, fr. Botskor Medárd, fr. Kristóf, fr. Döme Krizogon, valamint fr. Balázs Ivó. Az újoncév befejeztével pedig Medgyesre jött fr. Bodó Január is.

¹ A medgyesi plébánia levéltárában talált dokumentum a következő keltezés tartalmazza: Segesvár, 2001. január 2. Nagy Vilmos.

A rendház új lakója pedig az a tíz jelölt lett, akiket a provincia különböző rendházaiból ideirányítottak. (Névsoruk megtalálható Ivó testvér naplójában.) P. Hermenegild volt a magister, P. Csaba tanárunk és Ivó testvér a prefektus, közös hálóban voltunk elhelyezve és a mellettünk levő szobában lakott a prefektusunk. A jelöltek részt vettek a közös imákon, étkezésen, és délelőtt előadásokat hallgattak, iskolai program szerint. Délután a rendház életében vettek részt, besegítve az adott munkába. Mivel a darlaci úton birtok is volt és a szőlőhegyen több száz tőke szőlő, így délutánonként kapálni vagy más fizikai munkát is kellett végezni. Csütörtök délután pedig sétadélután volt, amikor a jelöltek – prefektusuk kíséretében – felsorakozva ismerkedtek a várossal és környékével.

A rendház lakói is beosztásuk szerint végezték munkáikat. A házfőnök gondoskodott a családról. P. Szolán plébánosi teendőket végzett, mivel a medgyesi templom egyben plebániális templom is. P. Kandid, aki tanítói képesítéssel is rendelkezett, a kolostor udvarán levő katolikus iskolában tanított. P. Hermenegild a jelölteket tanította és a német nyelvű pasztorációt végezte. P. Csaba tanított és a kántori teendőket is végezte, amikor Ivó testvér el volt foglalva. Medárd testvérnek jól felszerelt asztalosműhelye volt, ahol művészi szinten gyakorolta a műasztalos szakmáját. Templomi bútorokat, oltárokat is készített. Az ő munkája volt a rendház kápolnájában is az oltár és bútorzat. Kristóf testvér szakmája szerint szabó volt, habitusokat is varrt és javította a meggyengült ruhadarabokat.

A gazdasági udvar is az ő hatáskörébe tartozott és elismert szőlő- és borszakértő volt. Krizogon testvér munkaköre a konyha volt, ő gondoskodott arról, hogy a ház lakói meg legyenek elégedve a változatos és ízletes ételekkel. Szabad idejében cipőjavítással is foglalkozott szakmája szerint. Január testvér az asztalos-

műhelybe lett beosztva, mivel nagyon jó rajzos volt és tehetsége volt a fafaragáshoz is. Ő lett volna az oltárfaragó testvér.

Kellemes, jó hangulat volt a ferences családban, a rendtagok szeretettel fogadták a jelölteket, példájukkal igyekeztek megismertetni velük az igazi ferences szellemet: a fiúk pedig érezték az irántuk tanúsított jóindulatot és ragaszkodó tisztelettel viselkedtek az őket befogadók iránt. Amikor a kolostor csengője imára vagy az ebédlőbe hívta a ház lakóit, a fiatalok is felsorakozva mentek prefektusuk kíséretében és betöltötte a folyosók méltóságteljes csendjét a hangosan végzett „Salve Regina”.

Jött az ősz, majd a tél. Amint említettem, gazdasága is volt a rendháznak, ahol a ház szükségére disznók és majorságok is voltak. Külön jelenség volt egy öt éves koca, ami 350 kg-ot nyomott a mérlegen. Talán hihetetlen, de így volt. Ezt is utolérte a fajtája sorsa és december első napjaiban levágódott. Nagy volt a húshozama, de amint ez később kiderül, nem a rendház lakói fogyasztották el.

December 5-én este, szép Mikulás-ünnepség lett tartva, ahol a Mikulást Január testvér személyesítette meg és rímbeszedett szövegével mindenkinek fejére olvasta a jellemét. Kellemes este volt, annál is inkább, mert ez volt az utolsó, együtt töltött gondtalan est. Másnap hatodikán este, szokatlan időben szólalt meg a rendház lakóit összehívó csengő. Civil urak voltak az ebédlőben és a feszült hangulat okát is mindjárt megtudtuk: rövid csomagolási idő után, kíséretükben el kellett hagyni a rendházat. Út-irány: Máriaradna! Mivel plébániatemplom is a ferences istenháza, ezért a plébániális tevékenységre itt hagyták P. Szolán atyát, mint plébánost, Ivó testvért kántornak és a jelöltek közül engem sekrestyésnek. P. Kandid maradhatott azzal a feltétellel, hogy kiköltözik a filiába, Somogyomba. Másnap reggel már kongott az ürességtől az addig népes rendház, a reggeli szentmisén pedig sírva vettek részt a hívek, akik már tudták a történeteket.

Jöttek különböző bizottságok, kiküldöttek és az árván ottmaradt, most már templomi személyzetet figyelembe sem véve, szedték össze, ami nekik megtetszett. Minket zavartak ki minden szobából, nem törődve azzal, hogy mi is meg kellene húzzuk magunkat valahol a saját épületünkben, sőt egyesek durva, trágár szavakkal fenyegetőztek. Elvitték a gazdasági udvar állatait, disznókat, szárnyasokat. Szekerekre rakták a pincében talált boroshordókat és mámor-ittasan vigadozva ünnepezték, hogy most már ők isszák meg a „papok borát!” (Amint hallottuk a szekéren kiesett az egyik hordó lazán bedugott dugója, és mire észrevették a boldog új bortulajdonosok, elfolyt az úton a bor. Mondták is az emberek, hogy a jó Isten nem enged, hogy a misebor prédájukká váljon!) Kiürítették a kamrát is, és nem törődtek azzal, hogy az igazi – megcsúfolt – tulajdonosoknak is kellene valami a további megélhetéshez. Egy kis hordó bort sikerült a templom szentélye alatti kriptába menekítenünk és ez volt, amit a szentmisékhez lehetett használni. A ház volt lakói pedig kivert kutyaként jártak egyik szobából a másikba keresvén, hogy hol hajthatnák le fejüket éjszakára. Az első éjszaka Ivó testvérrel a lépcsők alatti gázóra mellett gubbasztva megtapasztaltuk az igazi ferences szegénységet és a Rendalapítónk által tanított igazi boldogság örömeit.

Hamarosan a tanfelügyelőség jelentkezett, mint a megszállt rendház új tulajdonosa. Magabiztosan és győzelmük biztos tudatában vették számba, hogy mi maradt még meg a berendezésből. Benépesítették a kolostorépületet tanítónőkkel, akik számára itt szerveztek továbbképző tanfolyamot. A szobákban laktak, az ebédlő lett az előadóterem és a konyhában főztek. Megtűrték, hogy Ivó testvér is készítse el az ételt. Családokat is költöztettek a cellákba, velük is osztozni kellett a konyhában és így be volt népesítve az egész ház. Végül is sikerült a kórusfeljárat melletti szobácskát lefoglalni Szolán atyának, a volt kápolnába pedig mi

költöztünk be Ivó testvérrel és egyben ez lett a konyha és ebédlő is. Itt már – viszonylag – zavartalanul élhettünk. Végeztük a templomi szolgálatot és lépten-nyomon tapasztaltuk a hívek kivételes ragaszkodását.

Egy este kijelentették a hatóság képviselői, hogy plébánia ide, plébánia oda, ha reggelig nem szerzünk hivatalos kinevezést a püspökségtől, akkor nem működhetünk tovább itt és el kell hagynunk a templomot. Végül is sikerült ideiglenesen haladékokat kérnünk, hogy maradhassunk. (...)

A napok teltek és már kezdett megszokott lenni az új életforma. 1949 március hatodikán a főatya engedélyével beöltöztettek és a Bernát nevet kaptam. (...)

A hatóságnak újból eszébe jutottunk és követelték a püspökség általi hivatalos kinevezésünket P. Hermenegild (az elhurcolt rendtársak közül titokban P. Hermenegild Radnáról visszajött, mert a Bánátban többször tartott lelkigyakorlatot, rendszerint a szavát felemelte a kommunista intézkedések ellen és ott nem maradhatott. Eleinte a híveknél bujkált, majd felvállalva kilétét, Szolán atyáékhoz társult²) az esti vonattal kellett Gyulafehérvárra utazzon és reggelre már hozta is a kért kinevezéseket. Így hivatalos fizetési listát is kellett készíteni négyünk számára és most már, mint alkalmazottak szerepeltünk, fizetve az esedékes illetéket is.

Egy idő után két fiatalember jött, hogy a villanykapcsolókat ellenőrizze, hogy jól vannak-e bekötve. Ez a vizsgálat kiterjedt a templomra is. Feltűnt, hogy nem érdekelte őket minden kapcsoló, csak a Szolán atya szobájában, meg a sekrestyében levők, illetve a kóruson találhatóak. Akkor még nem ismertük a rendszert annyira, hogy kitaláljuk a „gondos vizsgálat” okát. Most már egyértelmű, hogy lehallgató – úgynevezett poloskákat raktak be.

² Saját megjegyzés

Volt egy református vallású férfi: B.B., aki nem törődött senkivel és nyilvánosan nagyon ragaszkodott hozzánk, ellenére annak, hogy akkor nagyon veszélyes volt papokkal barátkozni. Minden héten, csütörtök este eljött hozzánk beszélgetni. Ismerte az életvitelünket és egy-két olyan dolgot is, ami nem tartozott a nagy nyilvánosság elé. Később, évek múlva értettük meg a nagy „ragaszkodásának” az okát.

Az 1950–51-es évben nagy kampány folyt az országban, hogy a papok csatlakozzanak az úgynevezett „Stockholmi békefelhíváshoz”, valójában azonban Márton Áron püspök ellen szervezkedtek. Környékezték P. Szolánt is, de ő határozottan megtagadta. Fényes karriert, sőt püspökséget ígértek neki, de őt mindez hidegen hagyta. Arra hivatkozott, hogy ő szerzetes és neki nincs szüksége földi tisztségekre, ő a jutalmát nem itt a földön várja. Hetekig naponta kellett délután három órára jelentkezzen a Securitatén, fenyegetőztek, majd kiállították a szemétdombra, hogy gondolkozzon. Ott órákon állt a melegben a napon és imádkozta a rózsafüzért. Azt is kérték, hogy ne habitusban menjen, hanem civilben, hogy ne lássák az emberek, de a felelete ugyanaz volt, hogy ő szerzetes és neki ez a ruhája. Este hazaengedték azzal, hogy gondolja meg a dolgot és másnap újból menjen vissza és írjon alá. Végül is megunták a dolgot, rossz reklám volt számukra, hogy minden nap megy hozzájuk a csuhás barát és felhagytak a kísérletezéssel.

Az idő telt és lassan elérkezett az erdélyi ferencesek egyik történelmi gyásznapja. 1951. augusztus 20-a, Szent István király napja, az erdélyi rendtartomány védőszentjének ünnepe. A nyilvánosság előtt nem lehetett ezt a napot teljes ünnepi pompájával megülni, csak belsőleg fohászkodtunk hozzá és a rendtartomány védőszentjét ünnepeltük a templomban. Este vacsora után meglátogatott B. B. ismerősünk is...

Éjfél fél egykor csengettek a bejárati ajtónál. Ivó testvér ment le megnézni, hogy ki az éjjeli látogatónk. Vagy 4–5 civil férfi volt és a főnököt keresték. Szolán atya fogadta őket. Parancsot hoztak, hogy húsz perc áll a rendelkezésünkre, csomagoljunk és el kell hagynunk a templomot. Közben gondolkozzunk, hogy melyik kolostorba akarunk menni, mert itt nem maradhatunk. A húsz perc rövid volt ahhoz, hogy nyugodtan meggondolhatnánk, hogy mit is csomagoljunk össze. Így az volt a döntés, hogy melegen öltözzünk, és élelem legyen nálunk, mert nem tudhattuk, hogy mire kell felkészülnünk. Teljes öltözetben alul, rávettük a csuhát és úgy ültünk fel a kapunál várakozó teherautóra, milicisták társaságába. Tudomásul vették, hogy Szolán atya a fogarasi kolostort választotta számunkra, és elindult az éj sötétjében az autónk. A páterek halkán, latinul váltottak szót, de a géppisztolyos milicisták megtiltották a beszélgetést. Így utaztunk Nagyszebenbe, a Securitate udvarára. Mivel közel volt hozzánk a szebeni zárdánk, valamilyen módon szeretettük volna értesíteni őket az ittlétünkről, de amikor a hátsó udvarra vittek, már tárgyaltalan volt a törekvésünk, mert az ottani rendtársak is ott voltak a fogarasi testvérekkel együtt. Pár órás várakozás után egy rabszállító kocsiba tereltek be. A csomagjainkat pedig a teherautókra rakták fel és elindultunk ismeretlen irányba. A rabszállító kívülről nézve megegyezett az akkori autóbuszokkal, de belülről sajátos viszonyok voltak. Elöl a vezetőfülke felé egy ovális ablak volt tejüveggel és vasráccsal. Hátul dupla ajtó és a két ajtó között, egymással szemben, két fegyveres milicista ült. Tőlük is vasráccsos ablak választott el. Egy órányi út után hallottuk a külső zajokból, hogy forgalmasabb lakott helységben vagyunk. Megállt az autónk, majd egy udvarra tértünk be. Kiszálltak a milicisták, beszédeket hallottunk, majd egy harmónium hangja ütötte meg a fülünket. Óvatosan nyílásra taszítottam az ajtót és akkor láttam, hogy egy milicista az udvaron egy lábbal vadul nyomja a fújtatót,

első ismerkedését teszi a harmóniummal. Nemsokára ősz hajú rendtársakat (P. Kasszián társaságában) tuszkolnak fel hozzánk. Megtudtuk, hogy Szászsebesen vagyunk, és most újabb társakkal indultunk tovább.

Az összegyűjtött ferenceseket Máriaradnára vitték, a Szűzanya lábainál kaptak menedéket, ahová Bánát népe búcsúkra jár, ott kilenc hónapot maradhattak. Aztán a hatóságok úgy döntöttek, hogy három másik kolostorba osztják szét az ott összegyűjtött rendtagokat. A három útirány: Dés, Esztelnek és Kőrösbánya. Nagy Vilmos, azaz egykori rendi nevén Bernát testvér a kőrösbányai csoportba került, vonattal vitték őket a helyszínre, pünkösöd szombatján, kora reggel érkeztek meg a kőrösbányai állomásra. Sikerült ott is berendezkedniük, P. Pöhacker Balázs házfőnök vezetésével.

Így emlékezik vissza Nagy Vilmos a kőrösbányai időre: „lassan megszoktuk az ottani életet, kialakult mindenkinek a maga munkaterülete és hasonlítva a másik két csoporthoz, akik Désen és Esztelneken voltak, viszonylag nyugodtan éltünk. Jártunk a nyári munka idején kaszálni napszámra, még a néptanácsnak is mi voltunk a legszorgalmasabb munkásai és a *falu* díszabláján is szerepeltünk, mint mezőgazdasági élmunkások. (...) Sit nomen Domini benedictum!”³

Elgondolkodtató a múltban elidőzni, ami egyáltalán nem volt könnyű, természetesen a jelen sem az, de a ferences testvérek élete felett éberén vigyázott a fegyelem és fegyelmezés, talán ez adott küldetésük teljesítéséhez elég erőt és kitartást. Életükben látszik, az evangélium vállalásából, a keresztt követéséből fakadó

³ Segítségünk az Úr nevében!

átadás és a teljes beállítás. Híveink szépen ápolják, őrzik és védik a ferences lelkiséget. Legyen hála ezért is.⁴

Közli Csíki Szabolcs

⁴ A ferences harmadrendnek köszönhető, hogy e lelkiségi mozgalom halvány foltokban él Medgyesen. A ferences harmadrend lelkiségi csoportnak is mondható, Medgyesen hosszú időn keresztül a tagok vezetője P. Seress Szolán atya volt. A tagok lehetőleg naponta olvasták a Szentírást, elmélkedtek azon, és igyekeztek életüket Jézus Krisztushoz kapcsolni. Lelkiségük része az Oltáriszentség tisztelete, a zsolozsma imádkozása (közösségben is), és az egyházközségben végzett különböző szolgálatok. Vö. Jegyzőkönyv 1938. október havából, 1947. augusztusáig. Medgyes.